

Irena Tomažin, performerka in glasovna umetnica

Ljudska pesem nam sporoča, kaj vse že imamo pred sabo

Ana Schnabl

V prihodnjih dneh se bo v Ljubljani sklenil mednarodni umetniški projekt *Srečevanja glasov/Co-voicings*. Ta se je v enem letu razrasel v številne segmente, vsi pa na tak ali drugačen način obeležujejo ljudsko glasbeno oziroma pevsko izročilo in se osredotočajo na preplet ljudske vednosti s sodobnimi umetniškimi praksami.

Srečevanja glasov povezujejo poustvarjalce ljudskega petja iz različnih držav. Umetniki z bogatimi izkušnjami s področja ljudskega ustvarjanja so se z zainteresirano in strokovno javnostjo srečevali na delavnicah, okroglih mizah, pogovorih in skozi gostovanja predstave *Okus tišine vedno odmeva* performerke in vokalistke **Irene Tomažin**, ki jo je splet naključij ponese na nabrežje starodavnega znanja in je ob producentki Barbari Hribar tudi iniciatorica projekta.

Navadno si ljudsko petje predstavljamo kot nekaj rigidnega. Ima svojo formo, svoje melodije, svoje harmonije, svoj zapis. Koliko eksperimenta pa dejansko prenese?

Morda je beseda »eksperiment« kaj, kar izhaja predvsem iz današnjosti. Včasih so ljudje bolj pozorno poslušali zvoke okoli sebe. Seveda je bilo zvočno okolje drugačno, bolj je bilo povezano z naravo, živalmi ali pa z instrumenti. Ljudsko petje seveda ima neko formo, je šola, formula tega, kako so ljudje obstajali in kako še obstajamo. Obenem pa ljudska glasba ponuja ogromno prostora za improvizacijo. Improvizacijo v smislu tistega »biti skupaj«, v smislu stika, živega trenutka, ki je neponovljiv. Recimo, da gre za priložnost, ko ob rojstvu otroka ljudje skupaj pojejo in skozi že nastavljen formo izdelujejo nove tekste. Tako nastalo besedilo pa ni bilo izmišljotina, ampak je nastalo iz surove resničnosti.

Kakšno pa je potem razmerje med živim petjem in zapisom tega petja – posnetkom, recimo? Kaj se zgodi s pesmijo, ko te izvorne situacije ni več?

Sodeč po izkušnjah, ki so jih z menoj delili poustvarjalci, gre pri zapisu za ulov trenutka. Fascinirana sem nad dejstvom, da ima pesem *Izidor ovčice pasel* samo pri nas 275 variacij. Vsaka vas, vsaka pokrajina se drži svoje različice, gre za resničnost tistega prostora in časa. Ljudska pesem opisuje situacijo, ne pripoveduje pa o doživljanju. Doživljanje je

sodoben fenomen, čustvovanje je odraz našega časa.

Ljudi, ki so del projekta Srečevanja glasov, ste tako ali drugače srečali, niste pa jih, denimo, iskali v ljubiteljskih skupinah po Sloveniji. Zakaj ne?

Nekatere – recimo Natalko Polovinko in Svetlano Spajič – sem res srečala. Vedela sem za Ljubo Jenče, za Bogdano Herman, za skupino Vruja, za Brino. Te ljudi sem naposled poiskala in jih povabila k pogovoru o ljudski glasbi. Sprva so se spraševali, o čem se bomo sploh pogovarjali, saj so vendar glasbeniki. Mene pa ni zanimalo samo to, da bi jih slišala, temveč tudi, kaj imajo povedati o svojem ustvarjanju. Pogovori, ki smo jih imeli v Trubarjevi hiši literature, so trajali tudi po tri ure. Toliko znanja... tolikšna vednost je to, ki gre mimo nas in nikoli ni umeščena v šolski sistem.

Kaj pa je tista vednost ljudskega izročila, ki lahko intrigira sodobnega poslušalca?

Vsa ljudska vednost je lahko zanimiva. Ne zavedamo se, koliko pripadamo neki preteklosti, ki oblikuje našo prihodnost, koliko sta naš čas in prostor del širšega časa in prostora. Vsak drugi človek se izgublja in ne ve, kam se umestiti, pri čemer imamo že vse v resnici pred sabo. Narekujejo nam drugačne načine bivanja, čas teče drugače, prostor je oblikovan drugače, izgubljammo telesa, izgubljammo narečja – znanje pa je vseskozi tu. Seveda je najbolj uporabno za tiste, ki znajo s tem delati.

Do ljudskega ustvarjanja imamo pogosto intelektualno vzvišen odnos, češ, to je preživeto in se nas ne tiče.

Res je. Pozabljamo pa na eno preprosto stvar: smo v letu 2014 in med vsemi stvarmi, ki so se v stoletjih ohranile, je tudi krhka pesem. Pesem, ki je stara petsto, celo tisoč, dva tisoč let! Ta pesem ima sicer novo besedilo, vendar še vedno lahko skliče ljudi. Zanima me, zakaj se vse to ohranja. Kaj je na tem?

Kakšen status pa ima glas znotraj ljudskega ustvarjanja?

To pa je spet posebna zgodba. Če to predstavim skozi osebno izkušnjo: ka-

dar koli sem šla k babici na Gorenjsko, sem skupaj z drugimi ugotovila, da se radi derejo. To pa zato, ker so imeli na voljo dosti več prostora, skozi katerega so govorili. Mi imamo danes pisarniške glasove, glasove za v bar, za v učilnice; naše glasove obvladuje arhitektura, obenem pa ne delamo več fizično tako intenzivno kot nekoč in preprosto nimamo določene moči.

Danes imamo zelo rigidne predstave o tem, kaj je petje, kakšno funkcijo ima, kaj povzroča. Včasih je bilo petje ritual: skozi pesem je dekleta postalo ženska. To nam je danes težko razumeti.

Moja babica ima neprimerljivo močnejši, neprimerno gostejši glas, kot ga imam jaz. Jaz nimam telesa, ki bi lahko podprlo takšen glas. Ljudje so se nekoč pogovarjali tako rekoč s hriba na hrib. Delali so z živalmi in svoje glasove napajali iz njihovih zvokov.

To pa se mora človek naučiti poslušati, mar ne? Tega, da bi slišalo živali, sodobno uho ni vajeno, naši domači zvočki so zvočki tiskalnikov in telefonov.

To je tisto, kar vselej poudarjam na svojih delavnicah. Ne vodim delavnic glasu, ampak delavnice o tem, kako smo sposobni slišati – tako sami sebe kot druge. Gre tudi za to, da imamo zelo rigidne predstave o tem, kaj je petje, kakšno funkcijo ima, kaj povzroča. Včasih je bilo petje ritual: skozi pesem je dekleta postalo ženska. To nam je danes težko razumeti. ✕

Ob koncu projekta *Srečevanja glasov* bo v Cankarjevem domu potekal štiridnevni program, ki bo poleg predstave *Okus tišine vedno odmeva* vključeval tudi dve delavnici, in sicer delavnico trenutno najbolj priznanega sarajevskega pevcu sevdaha mlajše generacije Damirja Imamovića in delavnico srbske umetnice Svetlane Spajič, ki je nedavno nastopila v predstavi Roberta Wilsona, posvečeni Marini Abramović. Program bodo bogatili še okroggle mize in pogovori, pri založbi Emanat bo izšla knjiga *Srečevanja glasov*, pri založbi Kamizdat pa zgoščenka *Okus tišine (Taste of Silence)*, ki na samosvoji način zapisuje glasbo te predstave za glas in telo.

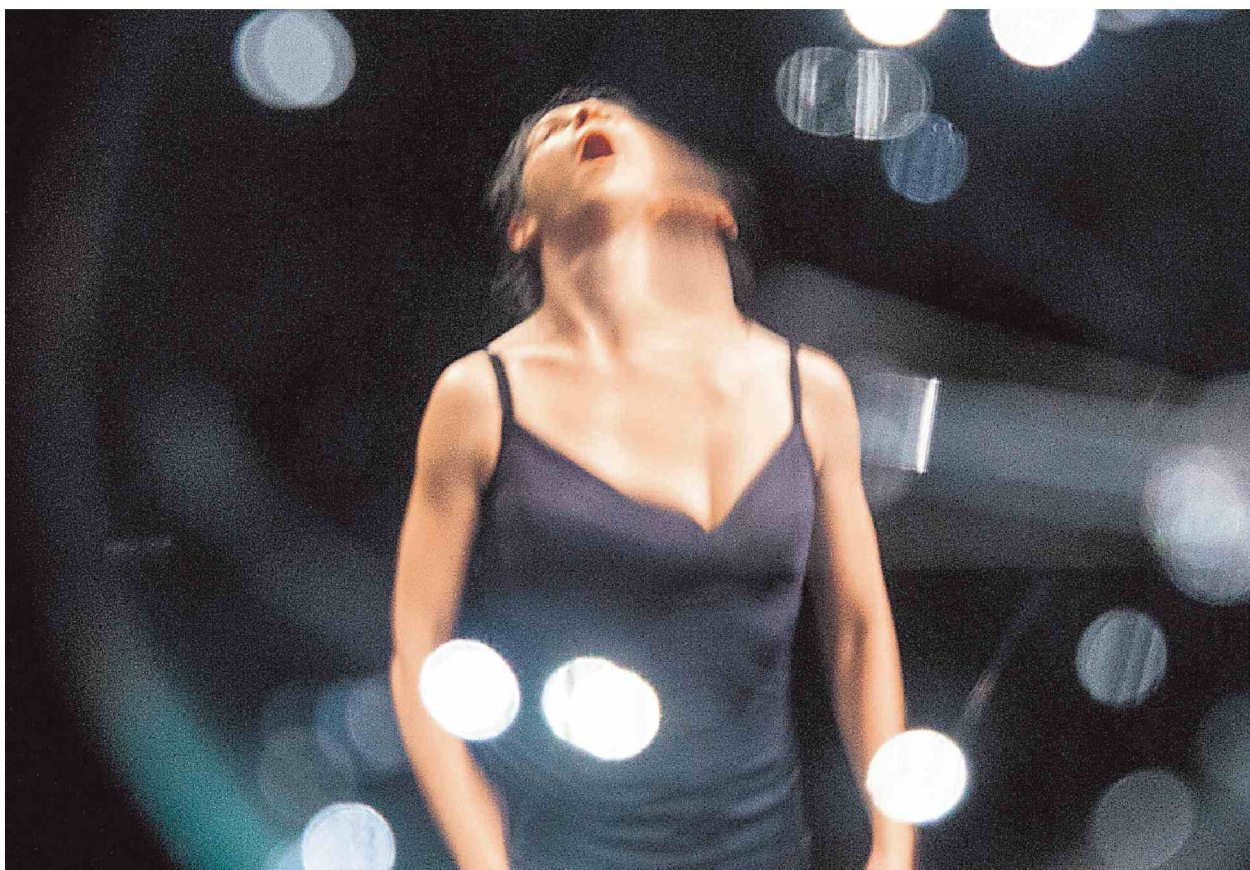
Page: 18

Reach: 96000

Country: SLOVENIA

Size: 580 cm2

2 / 2

»Med vsemi stvarmi, ki so se skozi stoletja ohranile, je tudi nekaj tako krhkega, kot je pesem. Zanima me, kaj je na njej, da še vedno lahko skliče ljudi,« razmišlja Irena Tomažin ob koncu projekta Srečevanja glasov. Fotografija: Nada Žgank